

373.3.013.74(4)

DOI <https://doi.org/10.24919/2308-4863/41-3-36>**Лада ФІЛАТОВА,***orcid.org/0000-0003-0469-4743**кандидат педагогічних наук, доцент,
доцент кафедри початкової і професійної освіти
Харківського національного педагогічного університету імені Г.С. Сковороди
(Харків, Україна) lada.avia@gmail.com***Дар'я ЄМЕЦЬ,***orcid.org/0000-0002-0928-7330**студентка II курсу магістратури факультету початкового навчання
Харківського національного педагогічного університету імені Г.С. Сковороди
(Харків, Україна) yemetsdaria@gmail.com*

КОМПАРАТИВНИЙ АНАЛІЗ КОНЦЕПЦІЙ ПОЧАТКОВОЇ ОСВІТИ В УКРАЇНІ ТА КРАЇНАХ ЄС

Проблема якості освіти протягом віків не втрачає актуальності, а системи, за яким покоління людей навчають одне одного, неперервно зазнають реформ та вдосконалень. З метою осягнути слабкі й сильні сторони української системи початкової освіти, у дослідженні викладається порівняльний аналіз вітчизняного навчального підходу з європейським. Країни, досвід яких досліджується у статті, були відібрані на основі досліджень PISA. На відміну від країн азіатської або американської традиції, європейська водночас містить в собі джерело позитивного досвіду освітніх реформ та зберігає зрозумілу етнокультуру, що уможливило перейняття зазначеного досвіду. Критеріями, за якими проводився аналіз, було обрано шкільний клімат, вчительсько-батьківські відносини, методики викладання, соціальне виховання та ресурси освіти. Аналіз формується у трьох вимірах: візія та місце шкільної освіти у житті країни, теоретичні та методологічні настанови вчителям, практичні та технологічні рекомендації щодо їх реалізації. За результатами дослідження стало відомо, що теоретична база та тенденції викладання конгруентні в досліджуваних країнах. Об'єднуючою для трьох країн є стратегія інтегрального підходу, яка фундаментально спирається на ідею навчання не в рамках предметів, а через феномени, явища тощо. Європейська освіта має більш далекосяжні цілі та чіткіші позиції, у державній системі – вже у початковій школі увага приділяється вихованню суспільно-громадянських якостей та демократичних цінностей. Фінський досвід містить в собі більш діджиталізовану систему комунікації між батьками та учителем, та разом із естонською системою освіти фокусує увагу вчителів на ефективності безперервного та феномен-орієнтованого навчання. Різними виявилися підходи до особистості вчителя та його соціального статусу, вимоги до його психологічних навичок.

Ключові слова: НУШ, безперервне навчання, феномено-орієнтоване навчання, вчительсько-батьківські відносини, соціальне виховання.

Lada FILATOVA,*orcid.org/0000-0003-0469-4743**Candidate of Pedagogical Sciences,
Associate Professor at the Department of Primary and Professional Education
H. S. Skovoroda Kharkiv National Pedagogical University
(Kharkiv, Ukraine) lada.avia@gmail.com***Daria YEMETS,***orcid.org/0000-0002-0928-7330**Second year master`s Student at the Department of Primary and Professional Education
H.S. Skovoroda Kharkiv National Pedagogical University
(Kharkiv, Ukraine) yemetsdaria@gmail.com*

COMPARATIVE ANALYSIS OF THE CONCEPTS OF PRIMARY EDUCATION IN UKRAINE AND EU COUNTRIES

The problem of the quality of education has not lost its relevance over the centuries. The systems by which generations of people teach each other are constantly undergoing reforms and improvements. In order to understand the weaknesses

and strengths of the Ukrainian primary education system, this paper presents a comparative analysis of the domestic educational approach with the European one. The countries, which experiences are examined in the article, were selected on the basis of PISA surveys. Unlike the countries of Asian or American traditions, the European one at the same time contains a source of positive experience of educational reforms and a similar culture, what makes it possible to inherit this experience. The criteria for the analysis are the school climate, teacher-parent communication, teaching methods, social education and educational resources. The analysis is formed in three dimensions: the vision and place of school education in the life of the country, theoretical and methodological guidelines for teachers, practical and technological recommendations for their implementation. According to the results of the study, it became clear that the theoretical basis and trends in teaching are congruent in the studied countries. What unites the chosen countries is the strategy of an integrative approach, which opposing to the subject based learning, uses phenomenas, topics etc. European education has more far-reaching goals and a clearer position in the state system — in primary school attention is already paid to the education of social and civic qualities and democratic values. The Finnish experience includes a more digitalized system of communication between parents and teachers and focuses teachers' attention on the effectiveness of lifelong and phenomenon-oriented learning. Similar instruments may be seen in the Estonian educational system. Approaches to the teacher's personality, social status and requirements to his psychological skills turned out to be different in the surveyed countries.

Key words: *New Ukrainian school, lifelong-learning, phenomenon-based learning, teacher-parent communication, social education.*

Постановка проблеми. Приєднання України до європейського освітнього простору робить важливим проведення порівняльних досліджень з метою більш глибокого розуміння внутрішніх системних процесів і розробки власної державної освітньої політики, яка працювала б в сучасних умовах.

Затверджена у 2016 р. Концепція реалізації державної політики у сфері реформування загальної середньої освіти «Нова українська школа» на період до 2029 року підтримує європейський вектор розвитку національної освіти. Однак через етнокультурні, історичні та інші фактори, система початкової освіти України й досі має неререформовані патерни викладання. Для проведення компаративного аналізу освітньої системи, концепції Нової української школи (НУШ) доцільно обрати системи освіти у країнах ЄС, зокрема, в Естонії та Фінляндії, що за даними міжнародних досліджень є лідерами у сфері освіти. Країни, досвід яких досліджується у статті, були відібрані на основі останнього дослідження PISA у 2018 році. За результатами дослідження естонська система освіти стала кращою у Європі; Фінляндія посіла друге місце (PISA Worldwide Ranking, 2018). Ґрунтовне вивчення, компаративний аналіз тенденцій розвитку початкової ланки (шкільний клімат, вчительсько-батьківські відносини, методики викладання, соціальне виховання, ресурси освіти) в Україні та країнах ЄС, надає змогу відкрити сильні та слабкі сторони вітчизняної системи освіти та накреслити перспективні альтернативи існуючим методам.

Аналіз досліджень. Проведений аналіз наукових джерел засвідчив, що вітчизняною та європейською психолого-педагогічною наукою накопичено значний досвід вивчення проблем

розвитку початкової освіти. Тенденції розвитку освіти, компетентнісний підхід у сучасній освіті, світовий досвід та українські перспективи досліджували: Т. Байбара, Л. Гриневич, О. Овчарук, А. Кирда, Т. Кристопчук та інші; зміст початкової освіти в країнах Європейського Союзу: О. Локшина, Н. Лавриченко, О. Ярова та інші, зокрема у Великій Британії (Л. Заблоцька, І. Борисенко), Німеччині (О. Кашуба), Польщі (К. Крашевські), Україні (А. Кирда, Т. Гавриленко, Ю. Бабаян). Різні аспекти функціонування початкової школи висвітлені в наукових працях таких дослідників: Н. Костюк, С. Temple, G. Steele та К. Meredith, А. Kohn та інших; філософська парадигма, що зкріплює дане дослідження базується на працях: J. Habermas, M. Buber та Ü. Vooglaed; передовими дослідниками за профілем безперервного та феномен-орієнтованого навчання є: I. Halinen та D. Berliner.

Аналіз наукових розвідок із окресленої проблеми засвідчує, що розвиток початкової освіти за кордоном, зокрема в межах ЄС, не був предметом спеціального наукового дослідження.

Метою статті є порівняння систем початкової освіти в Україні та країнах ЄС задля виокремлення елементів вітчизняної системи, що можуть зазнати вдосконалення; аналіз Європейського досвіду, задля усвідомлення рудиментарних та малоефективних технологій; впровадження дієвих підсистем та необхідних механізмів викладання.

Виклад основного матеріалу. Концепції НУШ – ключова реформа початкової освіти в Україні, яка передбачає створення школи, де діти навчаються через діяльність, «у якій буде приємно навчатись і яка даватиме учням не тільки знання, а й вміння застосовувати їх у житті», де

головною мотивацією учнів є пізнавальні інтереси (Нова Українська школа). Бажання ходити до школи має дихотомічну природу: продовження грайливого досвіду та водночас із цим здатність наблизитися до більш дорослого життя, отримати досвід дорослішання. Опанування учнем дослідницькою роллю може проходити наступним чином: через інтерес до допитливості. Дана ідея також знаходить підтвердження у історії світової думки (P. R. Terry, 2006: 278).

Практично, задля формування домінанти інтересу, НУШ має наступні рекомендації: «Під час первинного ознайомлення з певним видом діяльності цікавість можуть збудити приклад учителя, манера його поведінки, його ентузіазм та зацікавленість у справі, наочні посібники, досвід діяльності інших учнів тощо» (Нова українська школа: poradnik dla vchytelja, 2017: 44). Загалом підтримуємо думка, що те, ЯК викладає вчитель є стільки ж важливим як і ЩО він викладає. Тому філософія НУШ стверджує: «Поважати кожну дитину; вірити в успішність кожної дитини; бути чесними і визнавати власні помилки; вміти слухати й дотримуватися конфіденційності; бути послідовними й справедливими; мати високі очікування щодо кожного учня, у тому числі учнів з особливими освітніми потребами; цінувати особисті зусилля дітей; організовувати стимулююче навчальне середовище; постійно поновлювати свої знання про дитячий розвиток» (Нова українська школа, 2018: 45).

Не можна залишити без уваги акт культивування самостійності в шкільному кліматі. Дане поняття має, щонайменше, два рівні реалізації в школі. По-перше, це колективний феномен. В НУШ дане твердження отримує ідейну підтримку від М. Montessori (Є. Євдокімова, Є. Потапова, 2017: 4). По-друге, самостійність також виражається у індивідуальних властивостях. «Дозволяти людям приймати рішення стосовно себе – природніше, ніж контролювати їх» – концепція НУШ апелює до слів А. Kohn (A. Kohn, 2006: 123).

Щодо дисципліни, концепція нової школи базується на педагогіці партнерства та зазначає, що учні краще дотримуються правил, коли приймають участь у їх усталенні. Також нововведенням, що має наукове підґрунтя, є намір учителя встановлювати правила «радше для регуляції потрібної поведінки, ніж з метою заборони певні дії» (E. Sigler, 2005: 250).

Практичні дії, спрямовані на втілення зазначених вище постулатів є багатовимірними. Впершу чергу, якість шкільного клімату залежить соці-

альних та емпатичних навичок вчителя. Із досліджень С. Ройз відомо, що образ учителя водночас має бути авторитетним, але не авторитарним (J. Decety, W. Ickes, 2009: 85).

Багато уваги приділяється візуалізації базових правил у фізичному просторі, на стінах класу тощо. Збудження дослідницької мотивації відбувається завдяки каскаду задач із висхідним рівнем складності: від розв'язання конкретного наочного прикладу до розв'язання абстрактних проблем.

Багато уваги у реформі приділяється вчительсько-батьківським відносинам, а саме трикутнику учитель-учень-батьки. «Місія Нової школи – допомогти розкрити та розвинути здібності, таланти і можливості кожної дитини на основі партнерства між учителем, учнем і батьками». Даний аспект дійсно є опорою, що формує цілісне середовище (W. Morgan, A. Guilherme, 2013: 93).

У НУШ виділяють два критерії якісної взаємодії: всестороннє спілкування та залученість в освітній процес. Формування діалогу базується на неперервному обміні інформацією та почуттями, тому рекомендується регулярно зустрічатися з батьками, офлайн чи онлайн, проводити батьківські збори, ініціювати батьківську кімнату тощо (Ф. Зіяїдінова, 2010: 102), (О. Вавринів, 2019: 7).

Наступний аспект концепції НУШ, одна з ключових методик викладання – навчання через гру. Згідно програми всебічного розвитку дитини «Крок за кроком»: «...гра – це світ дитини та її основна робота. Гра допомагає дітям формулювати ідеї, застосовувати їх на практиці, розвивати навички. Самокерована, спонтанна гра забезпечує можливості для розвитку та навчання» (Програма Всебічного розвитку дитини «Крок за кроком», 2000). Відомо, що наразі даний підхід є одним з найбільш ефективних, зокрема у сфері початкової освіти (P. Nyvönen, 2013: 72).

Магістральною є концепція інтегрального навчання, яку виокремлює Нінель Костюк: «Інтеграція – це процес взаємодії елементів із заданими властивостями, що супроводжується встановленням, ускладненням і зміцненням істотних зв'язків між цими елементами на основі достатньої підстави, в результаті якої формується інтегрований об'єкт (цілісна система) з якісно новими властивостями, в структурі якого зберігаються індивідуальні властивості вихідних елементів» (Н. Костюк, 2017).

Звужуючи візію навчання до прикладних дій, стають помітними діяльнісний підхід, критичне мислення та вирішення проблем. Дана ідея є конгруентною дослідженням С. Temple, G. Steele та К. Meredith, що унаочнюють ментальний процес у

часі наступним чином: вихідна точка – залучення інформації – прийняття рішення (А. Ковальова, О. Волконська, 2021: 5). Технологія Reading and Writing for Critical Thinking, яка використовується задля реалізації поставлених цілей також належить зазначеним вище авторам.

«Шість цеглинок» – ще одна технологія навчання через гру. У ході гри використовуються «цеглинки» (елементи конструктору LEGO), що можуть позначати будь-які елементи, що потребують розуміння: частини мовлення, види прикметників, доданки тощо. За допомогою даної технології можуть формуватися і позитивні соціальні зв'язки також: між сусідами по парті, цілими групами дітей тощо (Освіторія, 2018).

На рівні з формуванням загальних правил існує й формування глобальних, колективних цінностей та компетентнісної спрямованості.

Відомо, що цілі та цінності, що формуються у дітей, корелюють з успішністю у школі та вмотивованістю навчатися (В. Greene, 1999: 429). Тож стає зрозумілим, чому даному аспекту виховання приділяється значна увага. Однак, щоб сформувати базис цінностей, єдиний для цілого класу, необхідно попередньо створити умови довіри й провести препедевтичну роботу. З цією метою до реформи впроваджена система ранкових зустрічей. Дана технологія сприяє заохоченню спільноти у класі, стимулює соціальні та академічні навички, навички спілкування, сприяє створенню позитивного настрою та розвитку демократичних цінностей. За даними НУШ, випускник школи має бути «цілісною особистістю, усебічно розвиненою, здатною до критичного мислення; патріотом з активною позицією, який діє згідно з морально-етичними принципами і здатний приймати відповідальні рішення, поважає гідність і права людини; інноватором, здатним змінювати навколишній світ, розвивати економіку за принципами сталого розвитку, конкурувати на ринку праці, учитися впродовж життя» (Випускник нової школи, 2019).

З метою формування міжпредметної освіти, у класі мають місце навчальні осередки: центр читання і письма, природознавства, математичний і мистецький центри. У них мають знаходитися ресурси освіти (предмети), що викликають відчуття зацікавленості, збуджують інтерес. Це можуть бути книги, карти й глобуси, комп'ютер та навушники, камінці, магніти, терези, фарби, комп'ютер з навушниками тощо. Важливим додатком до зазначених вище елементів є конструктор LEGO, який активно використовується як інструмент навчання на уроці.

У концепції НУШ у початковій школі виокремлюють два етапи: 1-2 класи з перевантаженням ігрових методів навчання та 3-4 класи на інтегровано-предметній основі. Значущим фактором є тривалість уроку та їх кількість на день. На сьогодні в Україні урок триває 35-40 хвилин. В залежності від класу, учні мають 4-5 уроків на день.

Початкова освіта в Естонії забезпечує рівну підтримку розумового, фізичного, морального, соціального та емоційного розвитку учнів. Початкова школа Естонії формує систему цінностей, яка слугує основою для успішної взаємодії щастя в особистому житті та суспільстві. Як основні чесноти закріплені і загальнолюдські цінності (чесність, співчуття, повага до життя, справедливість, людська гідність, повага до себе та інших), і соціальні цінності (свобода, демократія, повага до рідної мови та культури, патріотизм, культурне різноманіття, толерантність, екологічна стійкість, верховенство права, солідарність, відповідальність та гендерна рівність) (PISA Results in focus, 2018: 8).

Ü. Vooglaid, естонський дослідник та педагог, зазначає, що «вміння користуватись знанням – це нісенітниця, досвід – це найважливіше, його не можна розповісти, його потрібно надати. Це те, що залишається на все життя». Система початкової освіти в Естонії базується на формуванні навчальних та психологічних компетенцій, що з часом формують здорове та прогресивне суспільство. Основною метою викладання предметів у предметній галузі є формування відповідних предметних компетентностей, що підтверджуються цілями та результатами навчання предметів. Розвиток предметних галузевих компетенцій також підтримується інтеграцією з предметами в інших предметних галузях та позакласною та позашкільною діяльністю.

Однією з засад естонської системи освіти є формування мотиву для безперервного навчання за допомогою позитивного середовища (шкільного клімату). Під таким середовищем розуміється поєднання психічного, соціального та фізичного середовища, яке оточує учнів і в якому учні розвиваються та навчаються. Навчальне середовище повинно підтримувати розвиток учнів у самостійних та активних учнів, просувати основні цінності базової освіти та дух шкільної спільноти, а також зберігати та розвивати традиції місцевої та шкільної громади (Lifelong guidance in Estonia, 2018: 21).

Переважно діти мають одного вчителя протягом перших шести років. Вчитель добре знає

учнів і може розвивати навчання відповідно до їх потреб. Однією з важливих цілей є те, щоб учні навчилися думати самостійно та брати на себе відповідальність за своє навчання. Вчитель оцінює успіхи учнів у школі. У загальноосвітній освіті всі оцінки ставить учитель.

У наукових джерелах існують різні концептуалізації вчительсько-батьківських відносин та участі батьків в освітньому процесі. За результатами досліджень J. L. Epstein, залученість родин — це багатогранна конструкція з трьома вимірами: залученість вдома, залученість у школі та зв'язка дім-школа (D. Fiore, 2001: 86). Остання включає спілкування батьків та вчителів на освітні важливі теми, що стосуються конкретної дитини. Наприклад, батьки та вчителі можуть говорити про труднощі дитини, навчальні досягнення та методи, щоб дізнатися про правила та дисципліну (E. Kikas, 2011: 1083).

У рамках реалізації стратегії безперервного навчання у 2020/2021 р.р., Міністерство освіти та досліджень Естонії запровадило іновативну концепцію «Approach to learning», сутнісний склад якої це розуміння цілей та способів навчання; медіація стосунків між учасниками навчального процесу; цілеспрямована реалізація поставлених цілей. Зміна підходу до навчання означає зміну змісту, стратегій і методів навчання, навчальних планів, а також стосунків між тими, хто бере участь у цьому процесі. Три найважливіші напрямки змін в рамках зазначеної концепції:

- конструктивістський підхід, який базується на принципах, що навчання є індивідуальним, активним та заснованим на діяльності, що відбувається в конкретному контексті. Це означає, що існуючу базу знань та навичок учнів, які навчаються, слід оцінювати в більш широкому масштабі, враховуючи психологічний розвиток;

- спільне навчання як прагнення до спільної мети. Тут важливо максимізувати навчання як кожного учасника, так і інших членів групи. Вважається, що навчання у співпраці створює більшу згуртованість у школах, громадах та суспільстві в цілому;

- автономія, що означає перехід до збільшення прав на прийняття рішень та свободи дій школи, вчителів та учнів. Дослідження показують, що більш автономна операційна модель підтримує позитивний клімат школи, внутрішню мотивацію учасників і пов'язана з кращими результатами навчання, суб'єктивним благополуччям та саморегуляцією (E. Hanushek, 2012: 15).

Основою організації навчальної діяльності на початковому етапі навчання, специфіки методик

викладання є вивчення за темами, спільними для багатьох предметів. Залежно від підготовки учнів, може бути використаний або предметний підхід, або варіант, що поєднує тематичний та предметний підхід (Key features of the Education System, 2017: 2).

Широкою метою естонської школи є виховання згуртованого суспільства, створеного освіченими та відповідальними особами. На додаток до само-реалізації (реалізації своїх інтересів та здібностей), освіта також повинна забезпечувати навички, необхідні для подолання життєвих ситуацій, в тому числі у світі працевлаштування. В перспективі краща адаптивність несе в собі більшу відкритість до змін, швидшу реакції на розвиток подій у своєму оточенні як у місцевому, так і в глобальному масштабі, готовність до постійного саморозвитку та навчання впродовж життя. Конкретними навичками, яким приділяється особлива увага є: хороші знання та вміння з основних предметів; професійні навички для подолання життєвих ситуацій та пролонгації своєї освіти; навички навчання, що створюють можливості для постійного самовдосконалення, набуття нових навичок та знань у школі та поза нею; навички самомотивації та концентрації; навички співпраці; навички управління та мотивації людей; навички ведення переговорів. Референта група випускників школи — це саморегульовані та незалежні члени суспільства, здатні і готові визначати власні потреби та цілі, обирати продумані шляхи їх досягнення та оцінки результатів, а також нести відповідальність за свої дії та вибір (Learning approach, 2017).

Для того, щоб збудити та підтримати інтерес учнів, школа створює різноманітні ресурси освіти, навчальні середовища. Для цього навчання може проводитися поза школою та з використанням різних технологій, в тому числі діджитальних. Окрім академічного навчання, увага приділяється соціальним та емоційним потребам учнів.

Робочий тиждень навчання школяра включає п'ять днів навчання. Щотижневе навантаження на навчання та кількість уроків для учнів визначається навчальною програмою школи. Тривалість кожного заняття 45 хвилин, з перервою не менше 10 хвилин. Зазвичай робиться одна перерва на їжу в 15 хвилин. Директор школи визначає кількість уроків та їх послідовність (Educational System—overview, 2020).

Аналогічно з Естонією, фінська система освіти з 1995 року тримає фокус на стратегії безперервного навчання, ключовими завданнями якої є набуття компетентностей та мотивація до

навчання протягом усього життя. Реалізація даної стратегії не підпадає під сферу будь-якого конкретного шкільного предмета; швидше, її слід розглядати як спільні педагогічні цілі для всіх шкільних предметів. Визначенням навчання вчитися є здатність та готовність адаптуватися до нових завдань, або адаптивне та добровільне оволодіння навчальними діями. У фінському фреймі здатність чи компетентність стосується операційного мислення; знання відповідних фактів; легкості, з якою учень може отримати доступ до вивченого раніше і застосувати його у відповідній ситуації. Вміння вчитися та мотивація до навчання протягом усього життя, позитивний шкільний клімат є ключовими цілями стратегії (New national core curriculum for basic education: focus on school culture and integrative approach, 2016).

Співпраця вчителів та батьків допомагає дитині вчитися та розвиватися. Школи в Фінляндії, як правило, використовують Wilma (веб-інтерфейс для полегшення спілкування між вчителем та батьками та моніторингу успішності учнів), батьківські збори та батьківські вечори, щоб інформувати сім'ї про шкільне життя. Батьки мають щодня стежити за повідомленнями школи (What is Wilma, 2019).

Початкові школи безкоштовно надають учням усе необхідне шкільне приладдя та обід. Все, що потрібно забезпечити сім'ям, – це рюкзак для книг, пенал та відповідний одяг для занять на відкритому повітрі та в приміщенні. Роль батьків та опікунів полягає в підтримці навчання дитини у школі та відвідуванні заходів, організованих школою. Відвідуючи батьківські збори, опікуни отримують інформацію про повсякденне життя в школі та знайомляться з працівниками школи.

Прогрес у навчанні учня контролюється разом із батьками. Батьки можуть негайно зв'язатися з учителем, якщо виникають занепокоєння щодо навчання учня. Дитина має право на посилену підтримку, якщо їй потрібна психологічна, педагогічна або інша допомога (Helsinki, Introduction to school, 2019: 8).

Роботи D. Berliner в галузі педагогічної психології, L. Darling-Hammond в галузі освіти вчителів та E. Hargreaves та M. Fullan в галузі освітніх змін були ретельно вивчені та впроваджені у розвиток фінської освіти з 1970-х років (T. Geiger, 2015: 5).

Фінляндія піднялася у міжнародних рейтингах освіти за допомогою наступних змін: зсув фокусу на висококваліфікованих учителів; визнання значення дошкільної освіти; надання автономії місцевим школам; задоволення місцевих потреб шляхом децентралізації адміністрації; гарантія

рівної та безкоштовної (включаючи харчування, транспорт та шкільні матеріали) освіти для всіх учнів. Як результат, фінські учні отримують вищі результати порівняно з більшістю своїх однолітків на міжнародних тестах, незважаючи на мінімум домашнього завдання та тестів, а також навчальну програму, яка робить великий акцент на музиці, мистецтві та активності (L. Darling-Hammond, 2010).

Шлях Фінляндії – це починати з особистості в колективному середовищі рівності (Entrance to education, 2021). У структурі навчальних програм 2016 року фінський підхід наголошує на важливості мультидисциплінарного підходу до освіти та запроваджує концепцію викладання феномено-орієнтованого навчання, що базується на вивченні феноменів. Результатом цього є можливість проведення занять на ширші теми, такі як Європейський Союз, зміна клімату, громада тощо (Phenomenon based learning, 2017). Викладання на базі феноменів учить застосовувати різноманітні навички та знання в курсі одного предмету (G. J. Mires, 2009: 440).

Як пояснює I. Halinen, керівник відділу розробки навчальних програм при Національній раді освіти Фінляндії: «Нас часто запитують, чому вдосконалювати систему, яка у світі визнана найвищою якістю. Але відповідь така: адже світ змінюється. Ми повинні думати і переосмислювати все, що пов'язано зі школою. Ми також повинні розуміти, що компетентності, необхідні в суспільстві та в робочому житті, змінилися» (I. Halinen, 2018: 85).

Підхід до ключових компетенцій у фінських навчальних програмах є цілісним і реалізується під час вивчення окремих предметів. Цілі навчання наскрізних навичок описуються як сім областей компетенції: мислення та навчання вчитися; культурна грамотність, взаємодія та вираження поглядів; турбота про себе, повсякденні навички життя, безпека; мультиграмотність; цифрова компетентність; навички трудового життя та підприємництва; участь, вплив та відповідальність за стає майбутнє. Ці навички складаються із знань, цінностей, установок та вміння застосовувати їх у різних контекстах. Мета полягає в тому, що учні також матимуть бажання використовувати свої компетенції в позитивних етичних цілях (M. Söby, 2015: 66).

У Фінляндії початкова освіта зазвичай починається протягом року, коли дитині виповнюється сім. Усі діти, які постійно проживають у Фінляндії, повинні відвідувати загальноосвітню школу. Фінське законодавство керує загальноосвітньою

освітою. Також використовуються національні навчальні програми та місцеві навчальні програми. Вчителі можуть вільно планувати своє навчання незалежно від національної та місцевої навчальних програм (S.Vahtivuori-Hanninen, 2014: 26).

У початковій школі в день проходить не більше п'яти уроків, а кожне заняття триває 45 хвилин (The truth about Finnish schools, 2016).

Висновки. За результатами аналізу стає зрозумілим, що технологічні складові навчального процесу є схожими серед обраних країн. Помітною є тенденція до інтегрального навчання, що в Україні носить назву міжпредметного, «approach to learning» у Естонії та феномено-орієнтованого навчання у Фінляндії. У досліджуваних країнах багато уваги приділяється соціальному статусу учня, виділяється час та простір для рефлексії. На контрасті із закордонним досвідом, у вітчизняній системі початкової освіти менше фокусу приділя-

ється безперервному навчанню та загалом далекосяжним цілям. Європейський досвід унаочнює ефективність інтеграції системи освіти у загальнополітичну координату країни.

Значущою та потенційно корисною у впровадженні прозорості освітнього процесу є фінська система зв'язку між батьками та вчителями за допомогою веб-інтерфейсу. Саме щоденний контакт може підвищити рівень довіри та лояльності у зазначених відносинах.

Відмінною віхою європейської та української систем освіти є статус та престиж професії учителя. Так як теоретично та методологічно навчальні підходи не містять сутнісних розбіжностей, вірогідно, труднощі вітчизняної системи освіти виникають на стадії реалізації освітянами практичних рекомендацій на підтримку загальної візії. Дана проблема є актуальною і не знаходить достатнього вивчення на сьогодні.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. A 'topical' approach to planned teaching and using a topic-based study guide. URL: <https://www.tandfonline.com/doi/abs/10.1080/01421599880535> (дата звертання 14.07.2021).
2. A New Finnish National Core Curriculum for Basic Education (2014) and Technology as an Integrated Tool for Learning. URL: https://www.researchgate.net/publication/312695480_A_New_Finnish_National_Core_Curriculum_for_Basic_Education_2014_and_Technology_as_an_Integrated_Tool_for_Learning (дата звертання 13.07.2021).
3. Assessing Estonian mothers' involvement in their children's education and trust in teachers URL: https://www.researchgate.net/publication/233335357_Assessing_Estonian_mothers%27_involvement_in_their_children%27s_education_and_trust_in_teachers (дата звертання 12.07.2021).
4. Beyond Discipline: From Compliance to Community. URL: https://books.google.com.ua/books?hl=ru&lr=&id=29QhmpQGoMgC&oi=fnd&pg=PR11&dq=Alfie+Kohn&ots=sodPI_4WZM&sig=Qv2zUdO2g7mTKiJON00E3mY9SHw&redir_esc=y#v=onepage&q=Alfie%20Kohn&f=false (дата звертання 13.07.2021).
5. Buber and Education. URL: <https://www.taylorfrancis.com/books/mono/10.4324/9780203375266/buber-education-john-morgan-alexandre-guilherme> (дата звертання 13.07.2021).
6. Critical thinking of young people in the context of digitalization of the educational process. URL: https://www.e3s-conferences.org/articles/e3sconf/abs/2021/49/e3sconf_interagromash2021_12034/e3sconf_interagromash2021_12034.html (дата звертання 13.07.2021).
7. Does school autonomy make sense everywhere? Panel estimates from PISA. URL: <https://www.sciencedirect.com/science/article/pii/S0304387812000661> (дата звертання 12.07.2021).
8. Educational System—overview. URL: <https://education.stateuniversity.com/pages/447/Estonia-EDUCATIONAL-SYSTEM-OVERVIEW.html#ixzz70OC2soIl> (дата звертання 13.07.2021).
9. Entrance to education. URL: <https://findikaattori.fi/en/42> (дата звертання 15.07.2021).
10. Finnish education system. URL: https://www.researchgate.net/publication/303146561_Finnish_education_system (дата звертання 14.07.2021).
11. From Positive Reinforcement to Positive Behaviors: An Everyday Guide for the Practitioner. URL: <https://link.springer.com/article/10.1007/s10643-004-0753-9> (дата звертання 12.07.2021).
12. Goals, Values, and Beliefs as Predictors of Achievement and Effort in High School Mathematics Classes. URL: <https://link.springer.com/article/10.1023/A:1018871610174> (дата звертання 13.07.2021).
13. Habermas and education: knowledge, communication, discourse. URL: <https://www.tandfonline.com/doi/abs/10.1080/14681369700200019> (дата звертання 12.07.2021).
14. Helsinki, Introduction to school. URL: <https://www.hel.fi/static/liitteet-2019/KasKo/introduction-to-school.pdf> (дата звертання 14.07.2021).
15. Key features of the Education System. URL: https://eacea.ec.europa.eu/national-policies/eurydice/content/estonia_en (дата звертання 11.07.2021).
16. Learning approach. URL: <https://www.hm.ee/en/learning-approach> (дата звертання 13.07.2021).
17. Lifelong guidance in Estonia. URL: https://www.innove.ee/wp-content/uploads/2018/01/LifelongGuidance_170x240_web.pdf (дата звертання 13.07.2021).
18. New national core curriculum for basic education: focus on school culture and integrative approach. URL: <https://www.oph.fi/sites/default/files/documents/new-national-core-curriculum-for-basic-education.pdf> (дата звертання 13.07.2021).

19. PISA Results in focus. URL: <https://www.oecd.org/pisa/pisa-2015-results-in-focus.pdf> (дата звертання 13.07.2021).
20. PISA Worldwide Ranking. URL: <https://factsmaps.com/pisa-2018-worldwide-ranking-average-score-of-mathematics-science-reading/> (дата звертання 13.07.2021).
21. Phenomenon based learning. URL: <http://www.phenomenaleducation.info/phenomenon-based-learning.html> (дата звертання 15.07.2021).
22. Play in the school context? The perspectives of Finnish teachers. URL: <https://search.informit.org/doi/pdf/10.3316/aiept.189888?download=true> (дата звертання 13.07.2021).
23. Review of Pasi Sahlberg's "Finnish Lessons 2.0: What Can the World Learn from Educational Change in Finland?". URL: https://www.researchgate.net/publication/283054026_Review_of_Pasi_Sahlberg%27s_Finnish_Lessons_20_What_Can_the_World_Learn_from_Educational_Change_in_Finland (дата звертання 14.07.2021).
24. Review of Pasi Sahlberg's «Finnish Lessons 2.0: What Can the World Learn from Educational Change in Finland?». URL: https://www.researchgate.net/publication/283054026_Review_of_Pasi_Sahlberg%27s_Finnish_Lessons_20_What_Can_the_World_Learn_from_Educational_Change_in_Finland (дата звертання 14.07.2021).
25. School, Family, and Community Partnerships: Preparing Educators and Improving Schools. URL: <https://journals.sagepub.com/doi/abs/10.1177/019263650108562710?journalCode=buld> (дата звертання 13.07.2021).
26. The new educational curriculum in Finland. URL: https://www.allianceforchildhood.eu/files/Improving_the_quality_of_Childhood_Vol_7/QOC%20V7%20CH06%20DEF%20WEB.pdf (дата звертання 14.07.2021).
27. The social neuroscience of empathy. URL: <https://mitpress.mit.edu/books/social-neuroscience-empathy> (дата звертання 11.07.2021).
28. The truth about Finnish schools. URL: <https://finland.fi/life-society/the-truth-about-finnish-schools/> (дата звертання 14.07.2021).
29. What We Can Learn from Finland's Successful School Reform. URL: <https://edpolicy.stanford.edu/library/publications/543> (дата звертання 14.07.2021).
30. What is Wilma? URL: <https://helsinki.inschool.fi> (дата звертання 13.07.2021).
31. Випускник нової школи. URL: <https://nus.org.ua/about/graduate/> (дата звертання 13.07.2021).
32. Емпатія як професійно важлива якість представників допомагаючих професій. URL: <https://sci.ldubgd.edu.ua/bitstream/123456789/6109/1/Untitled.FR11.pdf> (дата звертання 13.07.2021).
33. Нова Українська школа. URL: <https://nus.org.ua/articles/integrovanе-navchannya-tematychnyj-i-diyalnisnyj-pidhody-chastyna-1/> (дата звертання 13.07.2021).
34. Нова українська школа: порадник для вчителя. Навчально-методичний посібник. URL: <https://mon.gov.ua/storage/app/media/news/Новини/2018/12/12/11/20-11-2018rekviz.pdf> (дата звертання 12.07.2021).
35. Програма Всебічного розвитку дитини «Крок за кроком». URL: http://ussf.kiev.ua/comprehensive_child_program/ (дата звертання 13.07.2021).
36. Соціальне положення вчителів. Очікування та реалії. URL: <http://ecsocman.hse.ru/data/2011/02/23/1214891722/Ziyatdinova.pdf> (дата звертання 13.07.2021).
37. Умовия розвитку самостійності дошкільників по системі М. Монтессорі. URL: https://www.sgu.ru/sites/default/files/conf/files/2017-03/evdokimova_rotarova_idro_2017.pdf (дата звертання 12.07.2021).
38. Целінка за целінкою: як використовувати LEGO на уроках. URL: <https://osvitoria.media/experience/tseglynka-tseglynkoу-yak-vykorystovuvaty-lego-na-urokah/> (дата звертання 13.07.2021).

REFERENCES

1. A 'topical' approach to planned teaching and using a topic-based study guide. URL: <https://www.tandfonline.com/doi/abs/10.1080/01421599880535> (date of application 14.07.2021).
2. A New Finnish National Core Curriculum for Basic Education (2014) and Technology as an Integrated Tool for Learning. URL: https://www.researchgate.net/publication/312695480_A_New_Finnish_National_Core_Curriculum_for_Basic_Education_2014_and_Technology_as_an_Integrated_Tool_for_Learning (date of application 13.07.2021).
3. Assessing Estonian mothers' involvement in their children's education and trust in teachers URL: https://www.researchgate.net/publication/233335357_Assessing_Estonian_mothers%27_involvement_in_their_children%27s_education_and_trust_in_teachers (date of application 12.07.2021).
4. Beyond Discipline: From Compliance to Community. URL: https://books.google.com.ua/books?hl=ru&lr=&id=29QhmpQGoMgC&oi=fnd&pg=PR11&dq=Alfie+Kohn&ots=sodPI_4WZM&sig=Qv2zUdO2g7mTKiJON00E3mY9SHw&re_dir_esc=y#v=onepage&q=Alfie%20Kohn&f=false (date of application 13.07.2021).
5. Buber and Education. URL: <https://www.taylorfrancis.com/books/mono/10.4324/9780203375266/buber-education-john-morgan-alexandre-guilherme> (date of application 13.07.2021).
6. Critical thinking of young people in the context of digitalization of the educational process. URL: https://www.e3s-conferences.org/articles/e3sconf/abs/2021/49/e3sconf_interagromash2021_12034/e3sconf_interagromash2021_12034.html (date of application 13.07.2021).
7. Does school autonomy make sense everywhere? Panel estimates from PISA. URL: <https://www.sciencedirect.com/science/article/pii/S0304387812000661> (date of application 12.07.2021).
8. Educational System—overview. URL: <https://education.stateuniversity.com/pages/447/Estonia-EDUCATIONAL-SYSTEM-OVERVIEW.html#ixzz70OC2soIl> (date of application 13.07.2021).
9. Entrance to education. URL: <https://findikaattori.fi/en/42> (date of application 15.07.2021).

10. Finnish education system. URL: https://www.researchgate.net/publication/303146561_Finnish_education_system (date of application 14.07.2021).
11. From Positive Reinforcement to Positive Behaviors: An Everyday Guide for the Practitioner. URL: <https://link.springer.com/article/10.1007/s10643-004-0753-9> (date of application 12.07.2021).
12. Goals, Values, and Beliefs as Predictors of Achievement and Effort in High School Mathematics Classes. URL: <https://link.springer.com/article/10.1023/A:1018871610174> (date of application 13.07.2021).
13. Habermas and education: knowledge, communication, discourse. URL: <https://www.tandfonline.com/doi/abs/10.1080/14681369700200019> (date of application 12.07.2021).
14. Helsinki, Introduction to school. URL: <https://www.hel.fi/static/liitteen-2019/KasKo/introduction-to-school.pdf> (date of application 14.07.2021).
15. Key features of the Education System. URL: https://eacea.ec.europa.eu/national-policies/eurydice/content/estonia_en (date of application 11.07.2021).
16. Learning approach. URL: <https://www.hm.ee/en/learning-approach> (date of application 13.07.2021).
17. Lifelong guidance in Estonia. URL: https://www.innove.ee/wp-content/uploads/2018/01/LifelongGuidance_170x240_web.pdf (date of application 13.07.2021).
18. New national core curriculum for basic education: focus on school culture and integrative approach. URL: <https://www.oph.fi/sites/default/files/documents/new-national-core-curriculum-for-basic-education.pdf> (date of application 13.07.2021).
19. PISA Results in focus. URL: <https://www.oecd.org/pisa/pisa-2015-results-in-focus.pdf> (date of application 13.07.2021).
20. PISA Worldwide Ranking. URL: <https://factsmaps.com/pisa-2018-worldwide-ranking-average-score-of-mathematics-science-reading/> (date of application 13.07.2021).
21. Phenomenon based learning. URL: <http://www.phenomenaleducation.info/phenomenon-based-learning.html> (date of application 15.07.2021).
22. Play in the school context? The perspectives of Finnish teachers. URL: <https://search.informit.org/doi/pdf/10.3316/aeipt.189888?download=true> (date of application 13.07.2021).
23. Review of Pasi Sahlberg's "Finnish Lessons 2.0: What Can the World Learn from Educational Change in Finland?". URL: https://www.researchgate.net/publication/283054026_Review_of_Pasi_Sahlberg%27s_Finnish_Lessons_20_What_Can_the_World_Learn_from_Educational_Change_in_Finland (date of application 14.07.2021).
24. Review of Pasi Sahlberg's «Finnish Lessons 2.0: What Can the World Learn from Educational Change in Finland?». URL: https://www.researchgate.net/publication/283054026_Review_of_Pasi_Sahlberg%27s_Finnish_Lessons_20_What_Can_the_World_Learn_from_Educational_Change_in_Finland (date of application 14.07.2021).
25. School, Family, and Community Partnerships: Preparing Educators and Improving Schools. URL: <https://journals.sagepub.com/doi/abs/10.1177/019263650108562710?journalCode=buld> (date of application 13.07.2021).
26. The new educational curriculum in Finland. URL: https://www.allianceforchildhood.eu/files/Improving_the_quality_of_Childhood_Vol_7/QOC%20V7%20CH06%20DEF%20WEB.pdf (date of application 14.07.2021).
27. The social neuroscience of empathy. URL: <https://mitpress.mit.edu/books/social-neuroscience-empathy> (date of application 11.07.2021).
28. The truth about Finnish schools. URL: <https://finland.fi/life-society/the-truth-about-finnish-schools/> (дата звертання 14.07.2021).
29. What We Can Learn from Finland's Successful School Reform. URL: <https://edpolicy.stanford.edu/library/publications/543> (date of application 14.07.2021).
30. What is Wilma? URL: <https://helsinki.inschool.fi> (дата звертання 13.07.2021).
31. Nova Ukrainska Shkola. Vypusnyk novoi shkoly. [Graduate of the new school]. 2017. URL: <https://nus.org.ua/about/graduate/> (date of application 13.07.2021) [in Ukrainian].
32. Vavryniv O. Empatiia yak profesiino vazhlyva yakist predstavnykiv dopomahachykh profesii. [Empathy as the professionally important quality of the helping professions]. «Nove ta tradytsiine u doslidzhenniakh Suchasnykh predstavnykiv psykholohichnykh ta pedahohichnykh nauk». 2019. pp. 7. URL: <https://sci.ldubgd.edu.ua/bitstream/123456789/6109/1/Untitled.FR11.pdf> (date of application 13.07.2021) [in Ukrainian].
33. Bolshakova I. Intehrovane navchannia: tematychnyi i diialnisnyi pidkhody. [Integrative learning: topical and active-based approaches]. Nova Ukrainska Shkola. 2017. URL: <https://nus.org.ua/articles/integrovanе-navchannya-tematychnyj-i-diyalnisnyj-pidhody-chastyna-1/> (date of application 13.07.2021) [in Ukrainian].
34. Nova ukrainska shkola: poradnyk dlia vchytelia. [New Ukrainian School: teacher's reference book]. Navchalno-metodychnyi posibnyk. «Litera LTD». 2018. URL: <https://mon.gov.ua/storage/app/media/news/Новини/2018/12/12/11/20-11-2018rekviz.pdf> (date of application 12.07.2021) [in Ukrainian].
35. Prohrama Vsebihnoho rozvytku dytyny «Krok za krokom». [Program of the comprehensive development of the child «Step by Step»]. Vseukrainskyi fond "Krok za krokom". URL: http://ussf.kiev.ua/comprehensive_child_program/ (date of application 13.07.2021) [in Ukrainian].
36. Ziyatdinova F. Sotsialnoe polozhenie uchiteley: ozhidaniya i realii. [Teacher's social status: expectations and reality]. Sotsiologicheskie issledovaniya. 2010, №10(318). pp. 102. URL: <http://ecsocman.hse.ru/data/2011/02/23/1214891722/Ziyatdinova.pdf> (date of application 13.07.2021) [in Russian].
37. E. Evdokymova. Usloviya razvytyia samostoiatel'nosti doskolnykov po systeme M. Montessory. [Developmental conditions of the pre-schooler's assertiveness in the M. Montessory system]. Obrazovanye v sovremennom myre. 2017. pp. 4.

URL: https://www.sgu.ru/sites/default/files/conf/files/2017-03/evdokimova_potapova_idpo_2017.pdf (date of application 12.07.2021) [in Russian].

38. Tsehlynka za tsehlynkoiu: yak vykorystovuvaty LEGO na urokakh. [Brick by brick: how to use LEGO at the lessons]. Osvitorniia. 2018. URL: <https://osvitoria.media/experience/tseglynka-za-tseglynkoiu-yak-vykorystovuvaty-lego-na-urokah/> (date of application 13.07.2021) [in Ukrainian].